

שתי ירושות לארץ

(דברים כו, ג) וּבָאתָ אֶל הַכְּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הֲגִדְתִּי הַיּוֹם לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ כִּי בָאתִי אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְקוֹק לְאַבְתָּיִנוּ לְתֵת לָנוּ:

בירושלמי (ביכורים פ"א ה"ד) מבואר שהגר מביא ביכורים וקורא, ואע"ג שנזכר בפסוק 'אשר נשבע לאבותינו' ואינו בכלל, שאינם אבותיו, מ"מ אין בכך פגם, משום שנשתנה שמו של אברם לאברהם לומר 'אב המון גוים נתתיר', על כן יכול לומר 'אבותינו'. [ולהלן יש הרחבת דברים בענין].

אלא שאם כן יש לדון מדוע מיעטה התורה את הגרים לבלתי תת להם חלק בא"י, הלא גם הם בני אברהם אוהבו, והיו צריכים לשייר מקום שכל המתגייר יטול שם חלקו [כעין דושנה של ירחו שנתנה לבני הקיני].

לעומת הבטחה זו כרת עמו ברית נוספת, בעת שצויה עליו למול את בשרו, שם נאמר הברית לא יקרא שמך אברם כי אם אברהם, שם ההבטחה לו ולזרעו אחריו ובכללם הגרים, שהרי שם נזכר לו שנעשה אב המון גוים. שם לא נזכר שעבוד במצרים, ומאידך נזכר שם ברית על הרוחניות של העם, שכל מי שיקבל עליו ברית עם ה' ויעשנה בבשרו הוא בכלל העם הנבחר, וגר שטבל ולא מל אינו גר. הבטחה זו בשעת הברית על א"י איננה הברית הראשונה, ירושה ראשונה היא על זרע אברהם בלבד יוצאי מצרים, ירושה שניה היא על כל מי שמצטרף אל העם הנבחר ומקבל על עצמו בריתו.

ביאור שייכות עינוי מצרים למקרא בכורים

ענין זה, מבואר היטב במקרא ביכורים, שמבאר שהשבועה לאבותינו היא שגרמה לירידת מצרים, ואחר שראה בענינו וישמע קולו ויוציאנו ה' ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת, גלות מצרים היא שעמדה לאבותינו לקבל את הארץ.

מי יקבל חלק הי"ג לעת"ל

עפי"ד הללו יובן מאוד, דאיתא בגמ' (ב"ב קכב.) "תניא: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים", ובפירש"ב (ד"ה לא נתחלקה) ובתוס' (ד"ה ואידך) שלעתיד לבוא יטלו שבט לוי חלקם בא"י, ולפי מה שנתבאר עד הנה, הטעם פשוט, שבט לוי שלא נשתעבדו במצרים לא נחלו בא"י, אולם לעתיד שחלוקת א"י תליא בשעבוד גליות בזה אין הבדל בין שבט לוי לשאר שבטים, על כן ינחלו חלקם בארץ.

אלא שלשיטתם, לעתיד יהיו שבטי אפרים ומנשה שבט אחד, ושם יוסף עליהם, ולכאורה מדוע יפסידו נחלה אחת לעת"ל? ולפי המבואר עד הנה, נוכל לומר, שמאחר שמנשה ואפרים נולדו במצרים והיו בשעבוד קודם לכולם, בזה נחלו שני חלקים בארץ, וגם זכותא דיוסף הוי במה שירד קודם כולם ליישר להם את הדרך, נמצא שרק מחמת שעבוד מצרים נחלו כשני שבטים אבל לעתיד יהיו שבט אחד. ובזה יובן מאמר יעקב ומוולדתך אחריהם על שם אחיהם יקראו בנחלתם, שהנולדים לאחר ירידת מצרים אין להם חשיבות זו וממילא ינחלו בתוך אחיהם.

אולם הר"ן [וכ"ה במהרש"א] שם הקשה על שיטת רשב"ם ותוס' קושיא אלימתא, הלא בפסוקים ד'חזקאל שמשם הביאו ראייה ששבט לוי נחל ממה שנאמר (יחזקאל מת, לא) 'וְשַׁעְרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרֵם שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה, שְׁעָרֵם רְאוּבֵן אֶחָד שְׁעָרֵם יְהוּדָה אֶחָד שְׁעָרֵם לְוִי אֶחָד, שֶׁם בִּפְרָק גּוֹפֵא מוֹכַח שֶׁמִּנְשָׁה וְאֶפְרַיִם יִנְחָלוּ בִּנְפֻדָה וְאֵילּוּ שְׁבֵט לְוִי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה בְּאַרְץ אֵלּא תְרוֹמַת הָאָרֶץ וְכִמוּ שֶׁהִיא בִירוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה. וְלִשְׁיִטְתָּם הָאֵמֹר בְּגַמ' עֵתִידָה

גרים בנחלה העתידה

והנה, לעתיד יקבלו הגרים חלק בא"י, שנאמר (יחזקאל מז, כב-כג) 'וְהָיָה תְּפִלּוֹ אוֹתָהּ בְּנִחְלָה לְכֶם, וְלִהְיֶה גְרֵימֵי הַגְּרִימֵי בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר הוֹלְדוּ בְּנֵימֵי בְּתוֹכְכֶם, וְהָיָה לְכֶם כְּאֶזְרָח בְּבֵנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתֶכֶם וְפָלּוּ בְּנִחְלָה בְּתוֹךְ שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל. וְהָיָה בְּשִׁבְטֵי אֲשֶׁר גָּר הַגֵּר אִתּוֹ שָׁם תִּתְּנוּ נַחְלָתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יְקוֹק'. כך גם נתבאר הפסוק במדרש (קהלת רבה פ"א יח, ו): "אמר ר' יוחנן, ולא עוד אלא במקום שהוא מתגייר משם הוא נוטל חלקו, שנא' 'והיה בשבט אשר גר הגר' וגו'". [אמנם בספרי (בהעלותך עח) משמע שהיינו רק לענין קבורה ולא לענין ירושה בארץ]. ובמפרשים שם נתבאר שכל שבט שעליו נלוה הגר, דהיינו שהשבט הזה גיירו והכניסו תחת כנפי השכינה בחלקו ינחל הגר קרקע.

כיו"ב ביאר רש"י את הכתוב (משלי יז, ב) 'עֲבֹד מִשְׁכָּל וְיִשְׁתַּלְּ בְּבֶן מִבֵּישׁ וְגִתְּוֹךְ אֲחִים יִחַלֵּק נַחְלָה'. "גר צדיק טוב מאזרח רשע, ולעתיד לבוא יחלק שלל ונחלה בתוך בני ישראל, שנאמר (יחזקאל מז) והיה השבט אשר גר הגר וגו'".

ירושת הארץ תולדת העינוי

נראה לומר בזה דבר מושכל, שני ירושות הם בארץ, ירושה הראשונה ניתנה ליוצאי מצרים, מי שנתענה בעוני מצרים זכה לא"י, וכמ"ש (ברכות ד.) שא"י ניתנה על ידי יסורים, על כן הגרים שלא היו במצרים אין להם חלק בארץ. אבל ירושת הארץ לעתיד, שאז תחלק הארץ בצורה חדשה, הן משום שארצות נוספות ייחשבו לא"י, והן מצד צורת הנחלות כמבואר בספר יחזקאל, אז תהיה ירושת הארץ למי שסבל עול מלכות שמים לאורך הדורות ובפרט בגליות, ולכן הגרים יקבלו חלק בארץ. שמה לכן כשמנסים למנעו, שואלים אותו מה ראה להצטרף לישראל, הלא סחופים ומעונים הם. [גם מסייע לכך מה שלעתיד לא יקבלו גרים, נמצא שאפשר לתת לכולם חלק בארץ להם ולזרעם אחריהם מתוך ידיעה שלא נצטרך לחשוש לחלוקה שאינה הוגנת מחמת גרים חדשים].

ונראה להטעים בזה, שבגמרא השוו ג' דברים שקבלו על ידי יסורים, תורה ארץ ישראל והעולם הבא. כשם שהעולם הבא היא תולדת ופרי מעשיו, שפרי מעלליהם יאכלו. כשם שקנין התורה תלוי בכל אחד ואחד כפי עמלו. כך גם ירושת הארץ תליא בכל איש ואיש כפי ענינו.

ב' הבטחות לאברהם אבינו

אם נבחין נראה שהם שני ההבטחות והבריתות שערך הקב"ה עם אברהם לגבי הארץ לזרעו. בראשונה שכת עמו ברית על הארץ, שם נאמר (בראשית טו) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וכו' ודור רביעי ישו בו הנה. ברית זו על הארץ היא לזרעו בלבד והם יקבלו חלקם בארץ מחמת שעבודם בגלות.

שתתחלק ל"ג שבטים ביאורו ל"ג חלקים. אלא שלשיטה זו קשה שאלת הגמ' בהמשך מי יקבל החלק הי"ג ותירצו שהנשיא יקבל חלק זה, ובשלמא לשיטת רשב"ם ותוס' ההבנה היא שאחר שנתבאר שיש י"ב חלקים לשבטים הקשו מדוע תתחלק ל"ג הלא בית יוסף נחשב לאחד, אבל לשיטת הר"ן תמוה מה הקשו, וביאר שהה"ד שמאחר ששבט לוי לא ינחלו לעתיד ממילא הקשו למי מיעוד החלק הי"ג.

ולשיטתם צ"ל שגם לעתיד לא יהיה לשבט לוי חלק ונחלה בארץ מחמת טעם אחר, שעיקר ענינו שה' הוא נחלתו וגם לעתיד יקבל תרו"מ מחמת שזהו ענינו. וילע"נ.

האם ינחלו שבט לוי לעת"ל

ומחמת חומר הקושיא שמשוי את הרשב"ם והתוס' טועים במקרא מפורט, אמרתי לבוא ולעיין בהא מילתא.

הרי לך פסוקי המקרא האמורים ביחזקאל [בהדגשת קטעים חשובים להבנה] (מח, א-לה): וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַשְּׁבֵטִים מִקְצֵה צְפוֹנָה אֶל יַד דְּרָךְ חֲתָלָן לְבוֹא חֶמֶת חֶצֶר עֵינָן גְּבוּל דְּמִשְׁק צְפוֹנָה אֶל יַד חֶמֶת וְהָיָה לוֹ פֶּאֶת קְדִים הֵימָּן דָּן אֶחָד: וְעַל גְּבוּל דָּן מִפְּאֵת קְדִים עַד פֶּאֶת יָמָה אֲשֶׁר אֶחָד: וְעַל גְּבוּל אֲשֶׁר מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה נִפְתְּלֵי אֶחָד: וְעַל גְּבוּל נִפְתְּלֵי מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה מְנִשָּׁה אֶחָד: וְעַל גְּבוּל מְנִשָּׁה מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה אֶפְרַיִם אֶחָד: וְעַל גְּבוּל אֶפְרַיִם מִפְּאֵת קְדִים עַד פֶּאֶת יָמָה רְאוּבֵן אֶחָד: וְעַל גְּבוּל רְאוּבֵן מִפְּאֵת קְדִים עַד פֶּאֶת יָמָה יְהוּדָה אֶחָד:

וְעַל גְּבוּל יְהוּדָה מִפְּאֵת קְדִים עַד פֶּאֶת יָמָה תְּהִיָּה הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תְּרִימוּ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף רַחֵב וְאַרְבֵּי פֶּאֶת הַחֲלָקִים מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה וְהָיָה הַמִּקְדָּשׁ בְּתוֹכוֹ: הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תְּרִימוּ לִיקְנוֹת אֶרֶץ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף וְרַחֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים: וְלֹאֵלֶּה תְּהִיָּה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ לְכַהֲנִים צְפוֹנָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף וְיָמָה רַחֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְקְדִימָה רַחֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים וְנִגְבָּה אֶרֶץ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף וְהָיָה מִקְדָּשׁ יְקִיָּה בְּתוֹכוֹ: לְכַהֲנִים הַמִּקְדָּשׁ מִגְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שְׁמֵרוֹ מִשְׁמֵרְתִי אֲשֶׁר לֹא תַעֲוּ בְּתַעֲוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר תַּעֲוּ הַלְוִיִּם: ס וְהִיָּתָה לָהֶם תְּרוּמָה מִתְּרוּמַת הָאָרֶץ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים אֶל גְּבוּל הַלְוִיִּם: וְהַלְוִיִּם לְעַמַּת גְּבוּל הַכַּהֲנִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף וְרַחֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים כָּל אֶרֶץ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף וְרַחֵב עֶשְׂרֵת אֶלְפִים: וְלֹא יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִמְרוּ וְלֹא יַעֲבִיר רֵאשִׁית הָאָרֶץ כִּי קֹדֶשׁ לִיקְנוֹת: וְחֲמִשָּׁת אֶלְפִים הַנוֹתֵר בְּרַחֵב עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף חֹל הוּא לְעִיר לְמוֹשֶׁב וּלְמִגְרֵשׁ וְהִיָּתָה הָעִיר בְּתוֹכוֹ: וְאֵלֶּה מִדְּוָתֶיהָ פֶּאֶת צְפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים וּפְאֵת נֶגֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים וּפְאֵת יָמָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים: וְהָיָה מִגְרֵשׁ לְעִיר צְפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְנִגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים: וְקְדִימָה חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים: וְהָיָתָה תְּבוּאָתוֹ לְלֶחֶם לְעַבְדֵי הָעִיר: וְהַעֲבָדָה הָעִיר יַעֲבֹדוּהָ מִכָּל שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל: כָּל הַתְּרוּמָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף בְּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף רְבִיעִית תְּרִימוּ אֶת תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל אֲחֻזַּת הָעִיר: וְהַנוֹתֵר לְנִשְׂיָא מִזֶּה וּמִזֶּה לְתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֹאֲחֻזַּת הָעִיר אֶל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף תְּרוּמָה עַד גְּבוּל קְדִימָה יָמָה עַל פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלְף עַל גְּבוּל יָמָה לְעַמַּת חֲלָקִים לְנִשְׂיָא וְהִיָּתָה תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּמִקְדָּשׁ הַבַּיִת בְּתוֹכוֹ: וּמֵאֲחֻזַּת הַלְוִיִּם וּמֵאֲחֻזַּת הָעִיר בְּתוֹף אֲשֶׁר לְנִשְׂיָא יְהִיָּה בֵּין גְּבוּל יְהוּדָה וּבֵין גְּבוּל בְּנִימֵן לְנִשְׂיָא יְהִיָּה: וְיִתֵּר הַשְּׁבֵטִים מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה בְּנִימֵן אֶחָד: וְעַל גְּבוּל בְּנִימֵן מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה שְׁמֵעוֹן אֶחָד: וְעַל גְּבוּל שְׁמֵעוֹן מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה יִשְׁשָׁכָר אֶחָד: וְעַל גְּבוּל יִשְׁשָׁכָר מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה זְבוּלֹן אֶחָד: וְעַל גְּבוּל זְבוּלֹן מִפְּאֵת קְדִימָה עַד פֶּאֶת יָמָה גָּד אֶחָד: וְעַל גְּבוּל גָּד אֶל פֶּאֶת נֶגֶב תִּימְנָה וְהָיָה גְבוּל מִתְּמָר מִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ נַחֲלָה עַל הַיָּם הַגָּדוֹל: זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּפִילוּ מִנְּחֻלָּה לְשֵׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלֶּה מַחְלָקוֹתֵם וְאֵם אֲדָנֵי יְקוֹק: פ

וְאֵלֶּה תּוֹצְאוֹת הָעִיר מִפְּאֵת צְפוֹן חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים מִדָּה: וְשְׁעָרֵי הָעִיר עַל שְׁמוֹת שְׁבֵטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוֹנָה שְׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד שְׁעַר יְהוּדָה אֶחָד שְׁעַר לֵוִי אֶחָד: וְאֵל פֶּאֶת קְדִימָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים וְשְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה וְשְׁעַר יוֹסֵף אֶחָד שְׁעַר בְּנִימֵן אֶחָד שְׁעַר דָּן אֶחָד: וּפְאֵת נֶגֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים מִדָּה וְשְׁעָרִים שְׁלוֹשָׁה שְׁעַר שְׁמֵעוֹן אֶחָד שְׁעַר יִשְׁשָׁכָר אֶחָד שְׁעַר זְבוּלֹן אֶחָד: פֶּאֶת יָמָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֶלְפִים שְׁעָרֵיהֶם שְׁלוֹשָׁה שְׁעַר גָּד אֶחָד שְׁעַר אֲשֶׁר אֶחָד שְׁעַר נִפְתְּלֵי אֶחָד: סְבִיב שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵת אֶלְף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם יְקִיָּק שְׁמָה:

לפום ריהטא קושית הר"ן קושיא עצומה היא, הלא הפסוק על שער לוי אחד איירי בשערי ירושלים בלבד, ואילו בחלוקת הארץ נתבאר שלא קיבלו שבט לוי חלק ונחלה כלל זולת התרומה שקיבלו בתוך שטח הנשיא, מעתה כיצד ביארו הרשב"ם והתוס' ששבט לוי ינחלו לעתיד לבוא.

אולם עם העיון ניתן להבין שלשיטת הרשב"ם והתוס' ביאור הפסוקים כך הוא: א. הגם שמנשה ואפרים קיבלו שני רצועות, מכל מקום נחשב שטחם לשבט אחד. ב. רצועת הנשיא היא חלקם של הלוויים, אלא שבתוך חלקם נמצא גם מקום הנשיא וגם מקום המקדש. מעתה יובן פשר הענין בצורה נפלאה, הנה יש להסתפק בחלוקה חדשה זו האם שבט לוי נחלו חלקם מדין שבט לוי יורש, א"ד שנחלו חלקם בתוך חלק הנשיא ובאמת חלק הנשיא הוא. על זה מביאים ראיה משערי העיר ירושלים, שמאחר ששבט לוי הם בכלל השערים מוכח שגם בארץ נחלו חלק לשבטם, ושבטי אפרים ומנשה לאחד חשובים בחלוקה זו. מטעם זה גם נתבאר הנביא על שני הענינים הללו בסמיכות משום שהם הביאור וההבנה בנבואה של חלוקת הארץ. מעתה ההיפך הוא הנכון שהנשיא קיבל חלקו בתוך שבט לוי.

עפי"ז יובנו דברי הגמ' כך: בראשונה אמרו שלעתיד יקבלו כל השבטים חלקם באר"י, והיינו שתתחלק ל"ב שבטים עם חלק נוסף, וזה מבואר בהמשך הגמ' ממה שהקשו ואותו חלק י"ג למאן מוכח שהבינו שאין צריך לומר ששבט לוי מקבל חלקו בארץ, שהרי זה בכלל י"ב שבטים. אולם החלק הי"ג נקרא על שם הנשיא, ולכן ביארו שי"ב שבטים הם משום שביט יוסף לאחד נחשב.

וז"ל הגמ' בהמשך: אמר מר, עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים. איך למאן? אמר רב חסדא, לנשיא, דכתיב 'והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל'. אמר ליה רב פפא לאבבי, אימא רונגר בעלמא? לא סלקא דעתך, דכתיב 'והנותר לנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר'.

נראה שלשיטתם ביאור השאלה כך הוא: הלא אמרו שעתידה להחלק ל"ג שבטים ואילו בפסוקים מוכח שמתחלקת רק ל"ב שבטים שהרי בשערים נמנו כאן בפרשה שבט לוי אחד ושבט יוסף אחד, מבואר מזה שכאן שבט לוי בכלל ואין שבט יוסף מתחלק לשנים וכן הביאור גם לגבי חלוקת הארץ. ותירצו שהכוונה לחלק של הנשיא, ששם בחלק הזה יהיה חלק ל"ג שבטים, כי בחלק הנשיא נחשבים שבט לוי אחד ושבט יוסף שנים, ובזה מבוארים הפסוקים היטב לשיטת הרשב"ם והתוס', באופן שמהפסוקים עצמם מוכח כהבנתם ששבט יוסף נחשב אחד לגבי החלוקה ל"ב, אע"פ שבחלוקת הארץ קיבלו שני רצועות וכן בחלק הנשיא.

העולה מן הדברים
הגר יכול להביא בכורים ולקרוא, למרות שאינו בכלל ירושה ראשונה, הרי הוא בכלל ירושה שניה, וזה כוונת הירושלמי שנכלל באב המון גוים, היינו שהוא בכלל הבטחת הארץ לאברהם. / הנחלה תולדת העינוי, ולכן יוצאי מצרים קבלו נחלה, ושבט לוי לא נחל, ואפרים ומנשה נחלו שני חלקים. / נחלה העתידה תולדת העינוי בגלות, ולכן ינחלו גם שבט לוי, וגם הגרים. /